محقق اردبیلی در مجمع الفائده

اما اقوال علماء در مورد این حدیث را امروز هم داریم. برخی از آن‌ها ابتدا به ساکن [عجیب] به نظر می‌آید. استاد صاحب معالم در مجمع الفائده[1] می‌فرمایند: یکی از طرق ثبوت هلال شیاع است. بعد فرموده‌اند شیاع باید علمی باشد و مفید علم باشد. چون «ایاک و التظنی». اگر ظن باشد از ادله مفصل شرعی می‌دانیم که ظن فایده‌ای ندارد. این را فرمودند، بعد می‌فرمایند: «فإذا غلب بحيث صار احتمال العدم بعيدا جدّا و لا يحصل ما يقرّر العلم العادي، فلا يبعد الاتباع أيضا»؛ یعنی علم عرفی شد. بعد سر بحث ما می‌آیند. می‌فرمایند:

> **و كأنّ في صحيحة العيص بن القاسم قال: سألت أبا عبد اللّه عليه السّلام عن هلال إذا رآه القوم جميعا فاتفقوا على انه لليلتين أ يجوز ذلك؟ قال: نعم اشعارا به حيث علّم الحكم بدخول الشهر حينئذ من غير ان يشترط العدالة في القوم، بل اكتفى بأنهم قد اتفقوا على الرؤية حتى حكموا بأنه لليلتين، و قال: يجوز ذلك اى جعله من الشهر لا جعله لليلتين، و ما شرط علمه، بل اكتفى بقوله عليه السّلام: (إذا رآه القوم). و لا شك في جريان العرف في القول بأنه رآى القوم إذا حصل له ما قلناه، و اما دون ذلك فالظاهر، العدم لثبوت العمل باليقين و الأصل عقلا و نقلا في الاخبار الّا بدليل شرعيّ خصوصا في مسألة الرؤية، فان في بعض الرواياتِ: (إيّاك ان تخرج عن اليقين).**

« و كأنّ في صحيحة العيص بن القاسم اشعارا به»؛ فرمایش محقق اردبیلی را نگاه کنید. اشعار به چیست؟ **«حيث علّم الحكم بدخول الشهر حينئذ من غير ان يشترط العدالة في القوم»؛** روایت می‌گوید «رآه القوم جمیعا»، عادل بوده‌اند یا نه؟ بیّنه شد یا نه؟ حضرت نفرمودند عادل باشند. فرموده‌اند «القوم». **«بل اكتفى بأنهم قد اتفقوا على الرؤية حتى حكموا بأنه لليلتين»**؛ این قدر همه دیدند که گفتند برای شب دوم است. حالا می‌خواهید چه بفرمایید؟ «و قال: يجوز ذلك اى جعله من الشهر لا جعله لليلتين»؛ این فرمایش ایشان است. می‌گویند اینکه سائل گفت «ایجوز ذلک»، یعنی «أ یجوز رویة القوم». رویتشان جایز هست یا نه؟ چون عدالتشان احراز نشده است. ولو حکم به لیلتین کرده‌اند؛ این طردا للباب است. «أ یجوز ذلک» یعنی «أ یجوز رویة القوم» درحالی‌که عدالتشان احراز نشده؟! امام فرمودند «یجوز ذلک»، پس شیاع است.

شاگرد: جواز به چه معنا است؟

استاد: جواز یعنی رویتی که عدالتشان احراز شود. بینه باید شاهد عادل باشد. قوم دیدهاند، همه هم دیدهاند و میگویند «لیلتین».

شاگرد: یعنی نسبت به دیدن از حضرت توثیق میگیرد؟

استاد: بله. لذا مرحوم محقق اردبیلی برای شیاع میآورند. در این حدیث اشعاری به حجیت شیاع است. یک جوری است! عجیب است! مرحوم محقق در مجمع الفائده این را فرمودند.

---

[1] مجمع الفائدة و البرهان في شرح إرشاد الأذهان؛ ج۵، ص: ۲۸۷

بازبینی #2
ایجاد شده 29 نوامبر 2025 15:10:34 توسط ... .
به روزرسانی شده 25 فوریه 2026 15:54:20 توسط ... .